

Kramerijs 5

Digitální knihovna

Podmínky využití

Knihovna poskytuje přístup k digitalizovaným dokumentům pouze pro nekomerční, vědecké, studijní účely a pouze pro osobní potřeby uživatelů. Část dokumentů digitální knihovny podléhá autorským právům. Využitím digitální knihovny a vygenerováním kopie části digitalizovaného dokumentu se uživatel zavazuje dodržovat tyto podmínky využití, které musí být součástí každé zhotovené kopie. Jakékoli další kopírování materiálu z digitální knihovny není možné bez případného písemného svolení knihovny.

Hlavní název: **Naše revoluce**

Vydavatel: **Československá obec legionářská**

Vydáváno v letech: **1923 - 1938**

Číslo ročníku: **8**

Číslo výtisku: **2**

Datum vydání čísla: **12.7.1932**

Identifikátor ISSN: **1805-1952**

Stránky: **196, 197, 198, 199, 200, 201, 202**

Eduard Kubala

Případ Josefa Kudrny.

Dne 7. května 1915 vyšlehl z temných mraků persekuce, jež visely od samého začátku války jako příšera nad českými zeměmi, nový blesk. Tentokráte uhodilo v Praze a hromový úder pocitován tím prudčeji, že v hlavním městě projevila se bezohlednost rakouské válečné justice tak brutálním způsobem po prvé. Po četných zatčeních a několika velezrádných procesech, jichž řada ještě dlouho neměla býti vyčerpána, došlo tu k první popravě českého člověka. Na vojenském cvičišti v Motolech byl zastřelen pěšák Josef Kudrna pro zločin vzpoury.¹⁾

Nešťastný voják, narozený r. 1881 v Postřižíně v okrese slánském a příslušný do Vodolky u Kralup²⁾, otec 7 dětí, byl příslušníkem benešovského pěšího pluku č. 102. S X. pochodovým praporem téhož pluku³⁾ měl počátkem května 1915 odejít do pole, už po druhé.

Kudrna byl přidělen 4. pochodové rotě, postavené 4. náhradní rotou, jejímž velitelem byl kapitán Jan Chocenský. Rota Chocenského byla ubytována z nouze na třech místech: největší část v sokolovně, zbytek zčásti v kasárnách, zčásti v hostinci »U Čápů«. Poněvadž se u roty povážlivou měrou množily případy samovolného vzdání — je pochopitelné, že rozdělení roty do tří různých ubikací měl tu značný vliv — žádal Chocenský velitele náhradního praporu podplukovníka Kukačku, jenž byl beztak neoblíben, ba ne-

¹⁾ O případu Kudrnově psal Ant. Licht, v osudné době šéf zeměbranceckého zastupitelství v Praze, v knize »Válečné vzpomínky z doby persekuce« (kapitola »Tragedie pěšáka Kudrny«, str. 101 a n.), Praha, 1925. Podle Lichta zpracoval stat o popravě Kudrnově František Soukup ve svém díle »28. říjen«, I., str. 138 a 139 (Praha, 1928). Posléze František Loubal, přímý účastník události, věnoval případu brožuru »Josef Kudrna, oběť rakouské soldatesky«, Brno, 1929, která je vlastně jen přetiskem příslušné partie ze starší knížky Loubalovy »Z rakouské fronty«, Boskovice, 1927 (str. 18 a n.). Nejzávažnější část této brožury přetiskl pak opět v »Červené a bílé«, 1932, č. 4., s nevkusným a osobně zahroceným doprovodem pod názvem »Generál Medek a pěšák Kudrna«. Jinak, pokud vím, bylo psáno o Kudrnovi jen v novinářských článcích, nevybočujících nikterak z mezí, vytčených úkoly žurnalistiky.

²⁾ Dnešní úřední název Odolná Voda. Údaje vzaty z kmenového listu (Grundbuchblatt), přiloženého k trestním spisům procesu Kudrnova, jež jsou pod číslem Dst-513/15 chovány tou dobou u divisního soudu v Praze. V tomto článku budu je citovati T s příslušným číslem spisu.

³⁾ Loubal, mluvě na 4. str. své brožury o IX. poch. praporu, se mylí.

návidě⁴⁾ pro svou přemrštěnou přísnost, která často nabývala tvářnosti úmyslného šikanování, aby celou rotu kasernoval. Této žádosti, přednesené u raportu, Kukačka vyhověl, a tak od 29. dubna nebylo mužstvu dovoleno vzdáliti se z ubikací.⁵⁾

Je zcela přirozené, že toto opatření způsobilo skrytou nelibost a reptání postižených, jejichž hněv se obrátil proti oběma původcům příkrého nařízení, Kukačkovi i Chocenskému.⁶⁾

Dne 3. května krátce před půlnocí měl pochodový prapor odjet na frontu. Po celé odpoledne se na dvoře sokolovny popíjelo. Ač bylo požívání alkoholu přísně zapověděno, přece si dovedli vojáci nápoje opatřiti. Už z dřívějška měli pro případ odjezdu připraveno pití, ukryté v kavalcích⁷⁾, a důstojníci, jimž byl svěřen dozor nad mužstvem, nemohli, či snad ani nechtěli, zabrániti tomu, aby rodinní příslušníci, kteří se přišli rozloučit se svými milými, nepodstrčili nějakou láhev piva i likérů tyčkovým plotem sokolovny.⁸⁾

Nutno předpokládati, a vyplývá to i z většiny svědeckých výpovědí účastníků, že valná část mužstva byla značně napilá.⁹⁾

Po 7. hodině večerní ubíral se k sokolovně Kukačka, aby ještě před odjezdem shlédl mužstvo. Vojáci, kteří právě v pozadí dvora zpívali posměšné písně na Kukačku a jiné neoblíbené důstojníky, nejprve zmlkli, potom však počali na Kukačku pokřikovati, a když vstoupil do dvora, obklíčili ho, utvořili vždy po třech několik skupin jezdců a objížděli ho, vzdávajíce mu ironicky čest láhvemi.

⁴⁾ Loubal, l. c. str. 7, praví, že při odjezdu předešlých pochodových praporů bylo po Kukačkovi na nádraží i stříleno.

⁵⁾ Tak vysvětluje kasernování mužstva Kukačka v protokole, který byl s ním sepsán dne 8. května, den po popravě Kudrnové, za přítomnosti polního podmaršálka Pitlika a majora-auditora dra Lichtha (T/19). Z výpovědi Kukačkovy není zřejmé, týkalo-li se toto opatření všeho mužstva 4. náhr. rot, či jen mužstva, jež mělo odejiti na frontu. Ale poněvadž u těch, kteří nebyli přiděleni pochodovému praporu a nebyli tudíž pobízeni touhou rozloučit se s rodinami, nebylo nebezpečí samovolného vzdálení příliš veliké, sluší míti za to, že zákaz opustiti ubikace týkal se jen rot, pochodové.

⁶⁾ Srv. Loubal, l. c. str. 5.

⁷⁾ Loubal, l. c. str. 7.

⁸⁾ Výpověď Kukačky a Chocenského v citovaném už protokole z 8. května (T/19). Shodná výpověď svědků Fr. Trojáčka a Záboje Renelta v obnoveném procesu po převratu (T/67b, T/71).

⁹⁾ Loubal v článku, otištěném v »Červené a bílé«, praví: »Byl-li některý z nich trochu opilý, tedy jen ten desátník Macourek, ale také ne tak, aby vůbec nevěděl, co dělá. Kudrna a ostatní byli snad v ráži, ale nikdy ne opilí. Je-li něco podobného ve svědeckých výpovědích, tedy jen proto, aby se provinilcům pomohlo.« S tímto míněním nemohu souhlasiti už proto, že o opilosti vojáků vydalo svědectví i několik svědků v obnoveném řízení po převratu, zejména Jaroslav Marík (T/66), Fr. Trojáček (T/67b) a Z. Renelt (T/71). V r. 1920 nebylo třeba už nikomu pomáhati. Naopak svědkové, kdyby se byli tak živě na opilost svých druhů nepamatovali, byli by se spíše snažili prohlásiti je s určitostí za střízlivé a dodati tak jejich počínání pravého revolučního charakteru. Celé psychologické prostředí doby po převratu si žádá takovéto argumentace. Tím padá arci Loubalova motivace »ulehčujících« svědeckých výpovědí. Ostatně i z Loubalova vyličení toho, co se sběhlo na dvoře sokolovny, vyplývá, že si podobným způsobem nemohli počínati lidé střízliví nebo jen rozjaření.

Prudkými slovy mu vyčítali způsob jeho zacházení s vojáky, a když podplukovník ustoupil za bránu dvora, doprovázeli ho ještě přes plot nadávkami.¹⁰⁾

Pohaněný velitel náhradního praporu, jakmile se dostal z dosahu svých podřízených, poslal pro kapitána Chocenského, aby přišel do sokolovny udělat pořádek. Kapitánu Dvorskému pak, jež potkal na ulici, nařídil přivést z kasáren pohotovost pěších dragounů, kteří národností byli většinou Němci. Chocenský, přišed asi v 1/28. na dvůr sokolovny, nařídil mužstvu nastoupit za puškami, postavenými v kozly, ale jen část mužstva uposlechl.¹¹⁾ Ozývalo se hlasité reptání, opětovně provolávána hanba Kukačkovi i Chocenskému, po němž dokonce házeno kamením. Mužstvo si stěžovalo do nedostatku chleba, přirovnávalo se k trestancům, kteří nemohou ani vyjít, aby si opatřili cigarety, hlasitě volalo: »Ať přijde hejtman Hüttel, hned bude pokoj!«

To už přicházel kapitán Dvorský s oddílem pěších dragounů. Tento důstojník byl podle svědectví Loubalova¹²⁾ pro svou milou povahu oblíben, a proto prý mu bylo svěřeno velení nad dragounskou pohotovostí. Buď jak buď, ani Dvorskému se nepodařilo vřavu utišit, ač dokonce — podle Loubala — »prosil vojáky, aby ho jako Čecha nenutili k tomu, aby musil podle rozkazu ostře zakročiti.«¹³⁾

Hlavní slovo mezi reptajícími vojáky vedli desátník Macourek, pěšák Smitka a pěšák Kudrna. Na rozkaz kapitána Chocenského byli všichni tři postupně zatčeni. Trestní oznámení, které bylo následujícího dne na ně podáno,¹⁴⁾ vinilo je, že se zdráhali uposlechnouti rozkazu kapitána Chocenského k nástupu, pronášejíce přitom různé výkřiky. Macourek kromě toho vytrhl se prý stráži, která jej zatkla, a dovolával se pomoci druhů, stěžuje si do nespravedlnosti, že musí po druhé na frontu, Kudrna, že uchopil pušku a zaujal hrozivé postavení proti Chocenskému, Smitka pak, že byl podněcovatelem celého incidentu.

Ještě před písemným trestním oznámením byl celý případ hlášen telefonicky vojenskému velitelství do Prahy. Vojenský velitel, polní podmaršálek Schwerdtner, svolal ihned poradu, které se za jeho předsednictví zúčastnil náčelník štábu major Duić, justiční referent major-auditor dr. Licht a příslušný vojenský zástupce major-auditor Simonis. Podle svědectví Lichtova¹⁵⁾ podařilo se oběma právníkům jenom stěží přesvědčiti Schwerdtnera, podporovaného Duićem, že »pouhé telefonické hlášení sebe těžšího deliktu

¹⁰⁾ Srv. Loubal, I. c. str. 7 a n.

¹¹⁾ Zmíněný už svědek Trojáček (T/67b) vypověděl v r. 1920: »Mezitím někteří starší vojáci volali: „Neberte na sebe nic, odchod je nařízen až v jedenáct hodin, marně bychom to na sobě drželi.“ A proto také ani jeden z vojáků rozkazu kapitána Chocenského neposlechl.«

¹²⁾ Loubal, I. c. str. 11.

¹³⁾ Loubal, I. c. str. 12.

¹⁴⁾ T/5a, d, g.

¹⁵⁾ Licht, I. c. str. 102.

nepostačí k nařízení náhlého soudu«, jak tomu vojenský velitel chtěl. A tak vyslán Simonis do Benešova a vyšetřiv tam věc, vrátil se ještě téhož dne do Prahy.

Dne 5. května nařídil pak Schwerdtner proti všem obviněným řízení před náhlým soudem a uvalil na ně vyšetřovací vazbu.¹⁶⁾

Náhlý soud měl se podle platných předpisů skládati z pětičlenného senátu, v němž měl zasedati jeden právník, který by zároveň vedl líčení, a čtyři soudci-laikové, kteří měli býti řadovými důstojníky. V tomto případě určil přednosta divisního soudu, podplukovník-auditor Milota, za vedoucího líčení nadporučík-auditora Bertla. Schwerdtnerem pak, jenž si vyhradil volbu přisedících sám, byli do náhlého soudu povoláni podplukovník Heckendorfer jako předseda, kapitán Štyrsa, kapitán Schipek a nadporučík Kohout. Zapisovatelem ustanoven jednoroční dobrovolník strážmistr dr. Matouš.

Přeličení stanoveno na den 6. května. Obžalovaní nepoužili svého práva zvoliti si obhájce,¹⁷⁾ a tak byl jim přikázán dr. Alfred Meissner za obhájce ex offio. Krátce před začátkem líčení dostavil se k soudu gen. Schwerdtner a nařídil poplukovníkovi Milotovi, nedbaje jeho námitek, aby vedl líčení sám.¹⁸⁾ Žalobce dr. Simonis přestal na pouhém ústním vylíčení žalobního děje a obvinil všechny tři zatčené ze zločinu vzpoury. Macourek, vyslýchán první z obviněných, hájil se tím, že se na nic nepamatuje, neboť prý byl úplně zpit. Naproti tomu Kudrna i Smitka připouštěli jen opilost částečnou, tvrdíce, že dobře vědí, co dělali, že však se činů za vinu jim kladených nedopustili. Naproti tomu dosvědčil svědek Klein o Kudrnovi s naprostou určitostí: »Er war sehr betrunken, das ist wahr.« Načež Kudrna přisvědčil: »Opilý jsem byl,« znovu však připomínaje, že se na všechno pamatuje. Dále vypráví Klein, jak už Kudrna odvedli do vězení: »Ich habe ihn bewacht, er hat geschimpft und ist im Zimmer herumgekollert. Geschlafen hat er zwei Stunden und dann war er ganz ruhig.« I svědek Seltner potvrdil: »Betrunken war er. Wie, weiss ich nicht. Die Mehrzahl der Leute war betrunken.«¹⁹⁾

V celku lze říci, že výslech 13 svědků²⁰⁾ potvrdil v podstatě

¹⁶⁾ T/2, T/3. Pisemného návrhu Simonisova k těmto nařízením, o němž mluví Licht, l. c. str. 102, jsem v trestních spisech nenalezl.

¹⁷⁾ T/4.

¹⁸⁾ Milota učinil o tom úřední záznam na trestním spise T/2, podotýkáje, že zakročení Schwerdtnerovo bylo důsledkem telefonického hlášení Heckendorferova, že prý Milota se zdráhá převzít vedení přeličení. Jako svědek je na tomto záznamu podepsán šikovatel Poetsch. Naproti tomu tvrdí Licht, l. c. str. 105, že Schwerdtner už 5. května večer se podivil, proč Milota nevede líčení sám, načež prý ho Licht upozornil, že stačí, požádá-li o to Milotu.

¹⁹⁾ Stenografický protokol o líčení (T/7).

²⁰⁾ Kpt. Chocenský, pplk. Kukačka, pěšáci Novotný, Rettych, Faktor, kpt. Dvorský, četař Brabec, dragouni Hein, Mähnel, Loreť, strážmistr Seltner, desátník Klein a dragoun Michl. Výslechnutí vesměs přísežně až na Mähnela — »da er etwas beschränkt zu sein scheint«.

to, co bylo žalováno, až na inciátorství Smitkovo.

Lékařští znalci, doc. dr. Oskar Fischer a dr. Starkenstein, kteří měli podati soudu odborný posudek, učinili to jen o Macourkovi a o Kudrnovi. U Macourka uznali těžkou otravu alkoholem, co se pak týče Kudrny, prý »on sám sice popírá opilost, avšak podle souhlasných výpovědí svědků byla u něho těžká otrava alkoholem.« Dále vyslovili znalci podezření hysterické konstituce. Okolnost, že si na některé jednotlivosti vzpomíná a na jiné opět nikoli, »netřeba pokládati za zapírání, nýbrž lze v ní viděti jen částečnou amnesii, jež bývá při otravě alkoholem často pozorována.« A lékařský posudek se končí slovy, že s velikou pravděpodobností »obžalovaný v kritické době nebyl mocen svých smyslů.«²¹⁾

Po lékařských posudcích dostal se k slovu obhájce dr. Meissner, který se snažil dosíci odročení líčení a navrhoval výslech nových svědků, »aby slavný soud měl možnost prozkoumati, jací tito lidé jsou a jednali-li skutečně úmyslně a vědomě, či jednalo-li se o afekce alkoholní, za něž nemohou býti bráni k odpovědnosti ve smyslu zločinu.«

Avšak úsilí obhájcovo bylo marné. Jeho návrh byl zamítnut,²²⁾ a soud sestoupil se k poradě, která rozhodla, aby stanné řízení proti Smitkovi a Macourkovi bylo zastaveno. O Smitkovi bylo tak rozhodnuto jednohlasně, o Macourkovi pro nedostatek shody u soudců.²³⁾ Naproti tomu Kudrna byl uznán jednomyslně vinným podle žaloby, což znamenalo neodvratně smrt, bude-li rozsudek potvrzen příslušným velitelem, totiž gen. Schwerdtnerem.²⁴⁾ A od toho bylo těžko nadíti se slitování. Vždyť generál, jak svědčí Licht,²⁵⁾ nesl těžce, že nebyli odsouzeni k smrti všichni tři obvinění. A ani polní superior Voneš, který před ním padl na kolena, nemohl jej pohnouti k udělení milosti nešťastnému odsouzenci.

Dvojnásob nešťastnému, poněvadž podle mínění právníka Lichta byl vlastně Kudrna lékařským posudkem exkulčován a soud byl alespoň povinen v důvodech rozsudku uvést, proč nepřihlédl k dobrému zdání znalců-lékařů. Toto opominutí soudu bylo Lichtovi důvodem k tomu, že neváhal prohlásiti rozsudek za zmatečný.²⁶⁾

Ráno dne 7. května došlo k písemnému klausulování rozsudku, k němuž si Schwerdtner povolal vedle Miloty a Simonise i dra Lichta. Nikdo z přítomných právníků neznal z paměti doložky, kterou měl Schwerdtner vlastnoručně napsati na rozsudek. I při-

²¹⁾ Stenogr. protokol o líčení (T/7).

²²⁾ T/9.

²³⁾ K rozsudku podle stanného řízení třeba jednomyslného usnesení. V Macourkův prospěch hlasoval pplk. Milota proti ostatním čtyřem soudcům-laikům (T/10). Toto rozhodnutí neznamenal arci pro oba obžalované zproštění. Mělo však přece ten význam, že ušli trestu smrti a že jejich věc byla přikázána řádnému soudu. Macourek byl pak odsouzen k 5 letům a Smitka k 6 měsícům žaláře.

²⁴⁾ T/10.

²⁵⁾ l. c. str. 111.

²⁶⁾ l. c. str. 109 a 110.

nesl Licht ze své kanceláře příslušnou pomůcku a Schwerdtner z ní opsal: »Das Urteil wird bestätigt und ist zu vollziehen.«²⁷⁾

Tragedie měla pak už rychlý spád. Rozsudek byl v 9 hodin ráno vyhlášen v Motolech a v 9 hod. 45 min. na tamním vojenském cvičišti vykonán za přítomnosti celé pražské posádky i náhradního praporu benešovského, který byl k hroznému divadlu narychlo povolán.

Případ pěšáka Kudrny, jehož vdova se zakrátko ze zoufalství oběsila, nebyl však ještě skončován. V létě 1919 podal dr. Meissner nejvyššímu vojenskému soudu v Praze žádost o obnovu řízení,²⁸⁾ navrhuje nové důkazy novými svědky a zdůrazňuje znovu jak výpovědi svědků z r. 1915 o opilosti Kudrnově, tak i posudek lékařských znalců. Žádosti bylo vyhověno a trestní věc Kudrnova přikázána divisnímu soudu v Plzni k novému projednávání.

Leč výsledek zůstal daleko za očekáváním. Ze svědků starých vyslechnuti znovu Chocenský a Klein, kterým už v lecčems pamět selhávala, a novým svědkům, pokud se soudu podařilo je sehnati, nebylo také už možno rozpomenouti se po pěti letech na události s takovou určitostí, která by mohla vnést do smutného případu paprsek ostřejšího světla. A tak plzeňský divisní soud vyžádal si ještě posudek nových lékařských znalců prof. dra Janského a maj. dra Kříže, kteří, prostudovavše podrobně všechny svědecké výpovědi obou procesů, dospěli k přesvědčení, že »Josef Kudrna nacházel se v kritické době pod vlivem tak zv. patologické opojenosti a že dopustil se tudíž činu za vinu mu kladeného v mráкотném stavu, jenž se plně rovná zákonitému výrazu »střídavého pominutí smyslů« podle § 3 voj. trest. zák. lit. b.«²⁹⁾

Přihlédnuv pak k tomuto posudku a zhodnotiv výpovědi nových svědků, usnesl se delegovaný soud dne 21. května 1920 za předsednictví plukovníka just. sl. Maška na tom, aby trestní řízení bylo zastaveno, »poněvadž Kudrna tehdy nebyl přičetným a také trestním soudem stíhaný čin nebyl prokázán.«³⁰⁾

Po stránce právní bylo toto usnesení plzeňského divisního soudu poslední kapitolou tragedie Kudrnovy. Pro historii zbyl tu však úkol, aby změřila podíl Kudrnův v odbojovém hnutí národa za války světové.

Krátce po justifikaci, která arci nemohla zapadnouti bez ohlasu v širokých vrstvách, počal se vytvářeti kolem Kudrny nimbus revolucionáře. Domnívám se, že k tomu nemálo přispěla přísná válečná censura, která nedopustila, aby mohlo býti o případu pojednááno v tisku, a ponechala tak nejširší pole fantasii.

Byl Kudrna vskutku revolucionářem ?

²⁷⁾ Srv. Licht, l. c. str. 113 a 114. Licht tu také uvádí, že Schwerdtner připojil ze svého ještě dodatek, začínající slovy: »... um ein Exempel zu statuieren«. V tom se Licht mylí. Na originálu rozsudku jsem takového dodatku nenalezl.

²⁸⁾ T/48.

²⁹⁾ T/79.

³⁰⁾ T/81.

Náhlý soud v r. 1915 odsoudil jej pro zločin vojenské vzpoury. Ale každá vzpoura, jen proto, že byla namířena proti rakouským důstojníkům, není ještě s hlediska našeho národního odboje revolucí. Aby jí byla, musila by míti především i d e o v ý podklad. A toho v případě Kudrnově najíti nelze. V benešovských událostech z roku 1915 nešlo v podstatě o nic jiného než o kolektivní výbuch nespokojenosti proti některým³¹⁾ neoblíbeným důstojníkům. Tři z nespokojených vojáků upozornili na sebe bouřlivými projevy svého roztrpčení více než ostatní, což se stalo zejména Kudrnovi tak neblaze osudným.

Po této stránce jde o případ celkem všední. Uvážíme-li k tomu ještě stav, ve kterém byl Kudrna podle výpovědí svědků i podle dobrého zdání lékařů, budeme v posuzování jeho »revolučního« počínu ještě méně na rozpacích.

Kudrna n e b y l revolucionářem, byl však jednou z nesčetných obětí persekucní justice, jež nelítostně odsoudila českého vojáka, kterého nález lékařských znalců exkulpoval.

³¹⁾ Vzpomeňme kapitána Hüttla, po němž bylo voláno a jehož rozkazů bylo mužstvo ochotno poslechnouti!